

Самарський Ярослав Вікторович, курсант навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, завідувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ **Атаманчук В. М.**

Можливості використання поліграфа: сучасний стан і міжнародний досвід

Зараз, більше ніж коли-небудь, співробітники правоохоронних органів починають розуміти, що боротьба зі злочинністю стала менш ефективна при використанні старих, традиційних методів. Організована злочинність для підготовки і здійснення злочинів нерідко використовує останні досягнення науки і техніки, щоб одержати важливу для себе інформацію. У своєму арсеналі злочинці мають сучасні підслуховуючі пристрої, системи перехоплення радіо- і телефонних сигналів, дистанційно знімають інформацію з дисплеїв комп'ютерів, у складних умовах із застосуванням сучасних технічних засобів ведуть візуальне спостереження. Щоб успішно їм протидіяти, технічне оснащення міліції повинно бути на дуже високому рівні.

Одним із технічних пристроїв, що дозволяють прискорити процес викриття злочинця, є детектор брехні (поліграф).

Перевірки на поліграфі засновані на фіксації й інтепретації психофізіологічних реакцій людського організму на значимі стимули. Метод психофізіологічного виявлення брехні широко використовується в різних країнах протягом сторіччя і, не дивлячись на те, що показує високу вірогідність, є предметом постійних дискусій.

Сучасній науці не відомі фізіологічні ознаки, характерні для брехні як такої, якщо під неправдою розуміти усвідомлену вербальну інформацію. Усі відомі методи виявлення брехні направлені на виявлення симптомів емоційної напруги, тобто зрушень фізіологічних функцій, що супроводжують почуття тривоги, настороженості, страху і т.п., що виникають при помилкових повідомленнях.

Поліграф («детектор брехні») – означає «багато пишучий» і вказує на можливість одночасного запису інформації, що приходить по кількох каналах. Поліграф реєструє психофізіологічні реакції людського організму на емоційний подразник (слово, фотографія, картина, і т.д.). У руках досвідченого оператора це дуже ефективна зброя. Статистика стверджує, що кваліфікований професіонал у восьми з десятих випадків визначає винність даної особи, причому в чотирьох із восьми випадків він домагається визнання у вчиненні злочину.

Доцільність використання перевірок на поліграфі визначається винятково сталими правовими принципами держави і національно-культурних традицій народу і практично не залежить від природи самого методу. Поліграф не виявляє неправду як таку, він лише показує – чи вірить особа, яку перевіряють, в те, про що говорить, або вважає це неправдою.

Питання про вірогідність випробувань на поліграфі є дуже складним і не має в даний час загальновизнаної відповіді в жодній із країн – користувачів поліграфу. Проблема полягає в недостатній кількості досліджень, що відповідають справді науковим критеріям. Поняття «точність» тлумачиться довільно, що неминуче веде до суперечливих результатів.

За минулі 75 років було виконано більш 250 досліджень з питання точності перевірок на поліграфі. Виходячи з того, що на хід дослідження впливають безліч факторів, а сама перевірка є дуже складним процесом, дуже важко дати правдиву оцінку точності випробувань на поліграфі. Проте, аналіз наявної інформації показує, що у випадку, коли добре підготовлений оператор працює методично коректно, точність результатів перевірки на поліграфі в процесі розслідувань складає в загальному 85–95 %.

У 50-ті роки стали вирішальними в розвитку і поширенні перевірок на поліграфі. Провідна роль в цьому процесі належить Сполученим Штатам Америки.

Перевірки на поліграфі активно використовували федеральні відомства США, а саме: ФБР, ЦРУ і Секретна служба (яка відповідала, зокрема, за безпеку вищого керівництва), а також окремі поліцейські управління в більшості штатів країни.

Яскравим прикладом використання поліграфа ФБР є розслідування зв'язного вбивства кандидата на президентський пост профспілки гірників США Дж. Яблонського, його дружини і дочки в 1969 році. Поліграф допоміг ФБР відсіяти невинних осіб і скоротив коло підозрюваних. Визнання одного із змовників, що послідувало за перевіркою на поліграфі призвело до арешту політичного противника Яблонського – В. А. Бойля, виконавця.

В кінці хотілося б зазначити, що викриттю знаменитого радянського розвідника Рудольфа Абеля в 60-ті роки сприяло використання незвичайної, мало кому відомої тоді апаратури. Характерно, що при цьому Абель не вимовив жодного слова. (Він відмовлявся давати показання, і американська контррозвідка, заарештувавши його, навіть не знала, в інтересах якої країни він шпигував.) Утім, питань йому не задавали. Розвідника залишили на самоті в заштореній кімнаті з декількома прикріпленими до тіла датчиками і демонстрували йому на екрані кольорові слайди, що біжать. Швидше за все Абель навіть не зрозумів, навіщо улаштований уся ця комедія. Спочатку йому показували географічні зображення Японії, Нігерії, Ізраїлю, СРСР. У той момент, коли розвідник побачив контури Радянського Союзу, у нього підвищився кров'яний тиск і участився подих. Потім на екрані замиготіли картинки американських штатів. Сам того не підозрюючи, він реагував, а датчики успішно фіксували зміни тільки на ті географічні крапки, у яких у нього були схованки і явки. Тим же самим фізіологічним чином Абель «видав» ворогам вулицю, будинок, квартиру і саму схованку. Після провалу Абеля КДБ спішно прийняло поліграф на озброєння.